

QONUN USTUVORLIGI TAMOYILINING O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK JAMIYATI QURISHDAGI AHAMIYATI

TURAKULOV BOYBURI KUZIMURATOVICH

**IIV Surxondaryo akademik litseyi
huquqshunoslik fani bosh o'qituvchisi**

Qonun ustuvorligini ta'minlash demokratik jamiyatni shakl-lantirishning asosiy vazifasi bo'lib hisoblanadi. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, avvalo qonunlar fuqarolarning bevosita yoki bilvosita ishtiroki bilan ishlab chiqiladi, ularning xohish va iro-dasini o'zida aks ettiradi. Ammo ko'pgina qabul qilingan qonunlar real hayotga joriy qilinmasdan qog'ozda qolib ketadi. Sababi, birin-chidan, qonunni qabul qilish davridagi jamiyat taraqqiyoti darajasi bilan uni amalga oshirish imkoniyati o'rtasidagi nomutanosiblik-ning mavjudligi. Ikkinchidan, qonunlarni yaratishdagi mahorat va salohiyatning (professionalizm) yetishmasligidir. Uchinchidan, fuqarolarning ham qonunlardan to'la foydalanishga salohiyati yetarli darajada bo'lmasligi. Ammo, nima bo'lganda ham qabul qilingan qonunlarga amal qilish hayotiy zaruriyat hisoblanadi. Chunki, u nafa-qat, huquqlar tizimi bilan, shuningdek mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va ma'naviy-ma'rifiy hayoti bilan bog'liqdir. Ularni o'zida ifodalagan qonunlarning "ishonmasligi" yoki poymol qilinishi mavjud ekan, jamiyat hayotida ijobiy o'zgarishlar sodir bo'lmaydi.

Mamlakat va fuqarolar manfaatlarining uyg'un holatda amalga oshuvining asosiy mexanizmi qonunlar oldida oddiy fuqarodan tortib eng yuqori lavozimni egallab turgan amaldorlarga barobarli-gi, ularning qonunlarga so'zsiz itoat qilishi hisoblanadi. Bu tamoyilni shakllantirish O'zbekistonda qurilayotgan demokratik jamiyatning asosiy vazifasi sifatida qaralmoqda.

Qonun ustuvorligiga xilof ish qilish va unga mensimay qarash, mansabdor shaxslar tomonidan qonunlarning oyoq osti qilinishi, ulardan g'arazli maqsadlarda

foydalanish qonunlarni obroʻsizlanti-radi, davlat va jamiyatning maʼnaviy asoslariga putur yetkazadi, xalqning noroziligiga, haqqoniy eʼtirozlariga sabab boʻladi. Ayniqsa, fuqarolarning davlat tuzilmalari bilan munosabatlari jarayonida qonunlarga rioya etilishi yoki rioya etilmasligi fuqaro – davlat munosabatlarining butun bir tizimdagi ijtimoiy adolat qoidalarining holatini belgilab beradi.

Shu oʻrinda mahalliy hokimiyat vakillari toʻgʻrisida alohida toʻxtalib oʻtish zarur deb oʻylaymiz. Zero, islohotlarni amalga oshirishda, joylarda adolat qoidalarini oʻrnatishda ularning oʻrni katta boʻlishi zarur. Buning oʻrniga mahalliy hokimiyat vakillari, hatto hokimlar tomonidan inson huquqlarini buzish holatlari, afsuski sodir etilmoqda.

Prezidentimiz ikkinchi chaqiriq Oliy Majlisining toʻqqizin-chi sessiyasida “Adolat - qonun ustuvorligida degan hayotiy tamoyil-ga qatʼiy amal qilib yashash gʻoyasi ham fuqarolik jamiyatini shakl-lantirishning asosiy yoʻnalishlaridan birini tashkil etadi” – deb koʻrsatgan edi. Lekin qonunlarga itoat qilishda, uning ijrosini taʼminlashga masʼul boʻlgan kishilar har doim oddiy fuqarolarga “etalon” boʻlishlari lozim boʻladi. Ular tomonidan qonunlarning buzilishiga qaratilgan har bir kichik xatti-harakatlar nafaqat umumiy taraqqiyotga, shuningdek fuqarolarning hokimiyatga ishonchi-ning barbod boʻlishiga olib keladi. Shu maʼnoda ham qonun ustuvor-ligini taʼminlashda fuqaroga qaraganda uning ijrosi uchun masʼul boʻlganlardan koʻproq yetakchilik qilishlari talab etiladi. Qonunlar-ning har qanday shaxs, guruh, siyosiy kuchlar yoki ijtimoiy tabaqalar manfaatlaridan ustun boʻlishini real taʼminlash orqaligina demo-kratiyani rivojlantirish, uning jamiyatda amal qilishiga erishish mumkin boʻladi. Uning amal qilishi har ikkala hokimiyat va fuqaro manfaatlariga mos keladi.

Xulosa qilib aytganda, qonun ustuvorligi quyidagi uch holatda oʻzining toʻliq ifodasini topadi.

Birinchidan, qabul qilinayotgan qonunlar va boshqa normativ huquqiy hujjatlar adolat prinsipiga, inson huquqi va manfaat-laridan kelib chiqib, ijtimoiy jihatdan asoslangan bo'lishi kerak.

Ikkinchidan, barcha qonunlar va boshqa normativ huquqiy huj-jatlar talabi barcha davlat organlari, mansabdor shaxslar, nodavlat tashkilotlari va fuqarolar tomonidan qat'iy bajarilishi shart.

Uchinchidan, barcha normativ-huquqiy hujjatlar Konstitutsiya va qonunlarga mos bo'lishi shart.

Demak, demokratik jamiyatning muhim tamoyili bo'lgan qonun ustuvorligi mamlakatimizda barpo etilayotgan fuqarolik jamiyati qurishning asosidir.